

164. Ludność Gminy Gójsk w 1921 roku – na podstawie Powszechnego Spisu Ludności.

Gmina Gójsk pod względem administracyjnym położona była wówczas w województwie Warszawskim powiecie Rypińskim.

Pierwszy Powszechny Spis Ludności w Polsce z 30 września 1921 był pierwszym spisem powszechnym przeprowadzonym przez odrodzone państwo polskie¹. Podstawą prawną do przeprowadzenia spisu była Ustawa z 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej². W art. 6 tej ustawy ustalono, że pierwszy spis ma być dokonany w ciągu roku 1920, kolejny 31 grudnia 1930 r. a następne, co 10 lat. Pierwotny termin nie doszedł do skutku, ze względu na niestabilną sytuację Polski w tym okresie (m.in. wojna polsko-bolszewicka, powstania śląskie); dlatego też nowelizacja z dnia 13 maja

§ 1. Pierwszy powszechny spis ludności na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzony będzie według stanu z dnia 30 września 1921 roku i dotyczyć będzie wszystkich osób przebywających w tym dniu w granicach Rzeczypospolitej Polskiej stale lub chwilowo.

Jednocześnie przeprowadzony będzie spis sierot.

W związku ze spisem ludności przeprowadzony będzie spis domów mieszkalnych (tak zamieszkałych, jak i niezamieszkałych), oraz innych budynków, o ile są zamieszkałe, mieszkań, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych i spis zwierząt domowych.

Spisy te będą przeprowadzone według formularzy i instrukcji wydanych przez Główny Urząd Statystyczny.

1921 roku³ zmieniła termin pierwszego spisu na dzień 30 września 1921 r. Spisem objęto cały obszar Rzeczypospolitej. Spis ludności stał się koniecznością, ponieważ nowo utworzone Państwo Polskie nie posiadało praktycznie żadnych informacji o swojej ludności.

Zakres tematyczny spisu uściśliło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności⁴. Spis zawierał pytania o podstawowe cechy demograficzne, takie jak płeć, data urodzenia, stan cywilny, narodowość, język ojczysty i wyznanie, wykształcenie, charakterystykę zawodową ludności, inwalidztwo i sieroctwo, sytuację mieszkaniową i rolnictwo. Pytania dotyczyły także miejsca urodzenia, cech etnicznych (wyznanie, obywatelstwo, język ojczysty, narodowość), umiejętności czytania i poziomu wykształcenia, sieroctwa dzieci do 16 lat oraz ułomności fizycznych (głuchota, niemota, ślepotą, brak kończyn). Dalsze pytania dotyczyły zawodu głównego (źródła utrzymania) i pobocznego w chwili spisu i zawodu głównego w chwili wybuchu I wojny światowej, posiadanych zwierząt gospodarskich, obszaru gospodarstwa i struktury użytkowania ziemi. Osobny formularz dotyczył zamieszkiwanych budynków.

Komisja spisowa składała się z przedstawiciela władzy spisowej, jako przewodniczącego, i z powołanych przez niego członków z pośród działaczy samorządowych, przedstawicieli instytucji społecznych i gospodarczych i miejscowych urzędników państwowych i komunalnych. Zatem komisarzami spisowymi zostawały osoby cieszące się poważaniem, obdarzone zaufaniem i mające w swoich środowiskach pewien autorytet.

Spis ludności przewidywał notowanie nazw miejscowości ze szczególną starannością. Za miejscowość Główny Urząd Statystyczny uznał każde osiedle ludzkie, zabudowane i zamieszkałe, posiadające własną nazwę urzędową lub nieurzędową, byleby w życiu stosowaną, o ile to osiedle jest terytorialnie wyodrębnione, to znaczy znajduje się w pewnej odległości od sąsiednich osiedli. We wszystkich wątpliwych wypadkach zwracano się do starostw o wyjaśnienia. Dla określenia zbiorowych osiedli o charakterze wiejskim zastosowano terminy: „wieś” i „kolonja”. Wyraz „kolonja” oznacza na ogół większą liczbę gospodarstw, powstałych na gruntach rozparcelowanych, najczęściej rozrzuconych na większym terytorium. Pojedyncze osiedla o charakterze wiejskim określają słowa „folwark” i „osada”, przy czym „osada” oznacza przeważnie osiedle, znajdujące się w pewnej odległości od najbliższej wsi, powstałe przez wydzielenie jednego lub kilku gospodarstw z miejscowości macierzystej i pobudowanie się na oddalonej własnej działce polowej. Określenie „wieś” i „folwark”, służą do odróżnienia miejscowości o identycznej nazwie, tworzącą integralną część nazwy miejscowości.

Spis ludności ustalił, że na terenie Gminy Gójsk hodowano: 430 koni, 1863 bydła rogatego, 261 owiec i 993 trzody chlewnej⁵.

¹ Na podstawie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pierwszy_Powszechny_Spis_Ludności [Dostęp 18-10-2020]

² Ustawa z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz.U. z 1919 r. nr 85, poz. 464) <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19190850464/O/D19190464.pdf> [Dostęp 18-10-2020]

³ Ustawa z dnia 13 maja 1921 r. w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz.U. z 1921 r. nr 43, poz. 262) - <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19210430262/O/D19210262.pdf> [Dostęp 18-10-2020]

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności Dz.U. z 1921 r. nr 58, poz. 368, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19210580368/O/D19210368.pdf> [Dostęp 18-10-2020]

⁵ Spis ludności i zwierząt gospodarskich z dnia 30 września 1921 roku. Wyniki tymczasowe Ludwik Krzywicki, Nakład Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 1923 r. s. 190, Tablica 1 – budynki, ludność, inwentarz żywy s. 9 tablicy. <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/95870/edition/108094/content> [Dostęp 18-10-2020]

Szczegółowy spis ludności obejmujący nazwy charakter miejscowości w Gminie Gójsk(nazwy wsi, kolonii, folwarków i osad) oraz liczbę zamieszkałych budynków, liczbę ludności w podziale na płeć oraz wyznanie prezentuje poniższa tabela ⁶.

Gmina GÓJSK miejscowości w gminie	Charakter miejscowości	Budynki mieszkalne	Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)									
			Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	W tej liczbie było wyznania				Podało narodowość		
						Rzymsko- katolickiego	Ewangelickiego	innego chrześcijańskiego	Mojżeszowego	polską	niemiecką	żydowską
1. Agnieszkowo	kolonia	4	44	25	19	44	-	-	-	44	-	-
2. Agnieszkowo	wieś	39	211	96	115	198	13	-	-	211	-	-
3. Całownia	wieś	16	101	51	50	101	-	-	-	101	-	-
4. Czarownia	wieś	14	77	36	41	1	74	2	-	10	67	-
5. Edwardowo	wieś	5	31	17	14	28	3	-	-	31	-	-
6. Głowienica	osada młynarska	1	9	6	3	2	7	-	-	9	-	-
7. Gójsk	folwark	5	77	34	43	72	5	-	-	72	5	-
8. Gójsk	kolonia	Spisano łącznie z wsią Gójsk										
9. Gójsk	wieś	68	389	188	201	371	18	-	-	389	-	-
10. Jaroszewo-Przysieki	wieś	3	22	12	10	22	-	-	-	22	-	-
11. Józefowo	kolonia	8	44	18	26	39	5	-	-	44	-	-
12. Kapuśniki	wieś	15	113	50	63	93	20	-	-	101	12	-
13. Kokoszczyń	folwark	1	5	2	3	5	-	-	-	5	-	-
14. Kokoszczyń	wieś	12	60	25	35	60	-	-	-	60	-	-
15. Łazy	wieś	18	136	68	68	118	18	-	-	136	-	-
16. Łazy-Chlewiki	wieś	7	29	15	14	4	25	-	-	29	-	-
17. Majewo	kolonia	5	35	15	20	35	-	-	-	35	-	-
18. Maluszyn	kolonia	Spisano łącznie z wsią Maluszyn										
19. Maluszyn	wieś	22	141	63	78	78	63	-	-	141	-	-
20. Maluszyn-Helenowo	kolonia	9	48	29	19	48	-	-	-	48	-	-
21. Maluszyn-Henrykowo	kolonia	4	22	12	10	22	-	-	-	22	-	-
22. Maluszyn-Wernerowo	kolonia	12	86	40	46	86	-	-	-	86	-	-
23. Maluszyn-Zakrzewo	kolonia	12	64	35	29	64	-	-	-	64	-	-
24. Marcelin	osada	1	7	2	5	7	-	-	-	7	-	-

⁶ Skorowidz Miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej Opracowany na podstawie wyników pierwszego Powszechnego Spisu Ludności z dnia 30 września 1921 roku i innych źródeł urzędowych. Tom I. M. Stołeczne warszawa, Województwo Warszawskie, Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 1925 rok s. 159. <https://polona.pl/item/skorowidz-miejscowosci-rzeczypospolitej-polskiej-opracowany-na-podstawie-wynikow,NjcwOTY1ODg/> [Dostęp 18-10-2020]

Gmina GÓJSK miejscowości w gminie	Charakter miejscowości	Budynki mieszkalne	Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)									
			Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	W tej liczbie było wyznania				Podało narodowość		
						Rzymsko- katolickiego	Ewangelickiego	innego chrześcijańskiego	Mojżeszowego	polską	niemiecką	żydowską
25. Modrzewie	kolonia	23	156	75	81	70	86	-	-	105	51	--
26. Mościska	wieś	19	129	58	71	129	-	-	-	129	-	-
27. Mościska-Pieńki	kolonia	7	31	11	20	31	-	-	-	31	-	-
28. Nowiny	kolonia	1	8	4	4	8	-	-	-	8	-	-
29. Nowiny	przystanek kolejowy	1	8	4	4	8	-	-	-	8	-	-
30. Ossówka	kolonia	16	92	50	42	52	33	-	7	52	33	7
31. Ossówka	wieś	26	142	57	85	6	134	-	2	6	134	2
32. Pawłowo	wieś	8	40	18	22	29	11	-	-	33	7	-
33. Pawłowo (Strachacz)	folwark	3	53	19	34	53	-	-	-	53	-	-
34. Podwierzbie	wieś	3	20	9	11	13	7	-	-	20	-	-
35. Pokrzywnica	wieś	2	17	8	9	17	-	-	-	17	-	-
36. Półwierzbick	folwark	2	34	16	18	34	-	-	-	34	-	-
37. Półwierzbick	kolonia	4	25	10	15	25	-	-	-	25	-	-
38. Sudragi	folwark	2	87	39	48	80	7	-	-	80	7	-
39. Sudragi	wieś	35	217	110	107	199	18	-	-	207	10	-
40. Sułocinek	osada młynarska	1	10	4	6	10	-	-	-	10	-	-
41. Śniechy	folwark	6	92	33	59	83	9	-	-	87	5	-
42. Śniechy	wieś	8	67	34	33	67	-	-	-	67	-	-
43. Żochowo	folwark	2	75	34	41	40	35	-	-	75	-	-
44. Żochowo	wieś	27	144	61	83	124	20	-	-	138	6	-
45. Żurawieniec	kolonia	13	81	42	39		81	-	-	12	69	-
		490	3279	1535	1744	2576	692	2	9	2864	406	9

Opracował Dariusz Lazarowski